

Projekt „Živá archeológia ako jedinečný produkt kultúrneho turizmu Karpát“ programu INTERREG V-A Poľsko – Slovensko – schválenie a financovanie projektu

Výskumy cestovného ruchu jednoznačne ukazujú, že územie východnej časti poľsko-slovenského pohraničia, napriek existujúcim výnimočným prírodným a kultúrnym hodnotám, navštevuje oveľa menej turistov, ako iné regióny v oboch krajinách. Tento projekt je odpoveďou na problémy identifikované na oboch stranách hranice:

- nedostatočná infraštruktúra východnej časti Západných Karpát,
- absencia efektívneho informačného a propagačného systému,
- absencia širokej turistickej a kultúrnej ponuky (programovej a doplnkovej), ktorej chýba výnimočnosť,
- jazykové a sociokultúrne bariéry (vzájomná nedôvera a predsudky, silné stereotypy, ktoré spôsobujú komunikačné bariéry),
- nevyhovujúca úroveň sociálneho kapitálu na oboch stranách hranice, obyvatelia chudobnejší, ako v iných regiónoch,
- nedostatočný kapitál zapojený do zachovania, ochrany a propagácie dedičstva.

Predpokladom projektu je dosiahnuť synergický efekt o. i., prostredníctvom komplexnej turistickej ponuky prezentujúcej súčasne (ako jeden produkt) miesta so spoločnými dejinami a homogénne, hoci dimenzované, prírodné zdroje. Integrovaná ponuka kultúrneho turizmu, založená na praveku a pamiatkach zakomponovaných do prirodzenej krajiny, posilní rozvoj turistického zázemia na oboch stranách hranice, zvýši vedomosti o dejinách a spoločných koreňoch, zvýši jazykové kompetencie a kompetencie ľudských zdrojov.

Projekt „Živá archeológia ako jedinečný produkt kultúrneho turizmu Karpát“ predpokladá vytvorenie jedinečného produktu krajinovedného, kultúrneho a vzdelávacieho turizmu v podobe Cesty živej archeológie. Cesta umožní poznať najvzácnejšie archeologické nálezy, ukazujúce kultúrnu identitu. Archeologické pamiatky budú predstavené v kontexte prirodzenej krajiny a pozostatkov/reliktov neskoršieho historického kultúrneho dedičstva. Výnimočnosť projektu vyplýva o. i. z obohatenia vytvorenej turistickej cesty trvalými a odborne poskytovanými vzdelávacími a poznávacími prvkami, ako je sledovanie pestovania rastlín, chovu zvierat, spôsobov hospodárenia a života v dávnych vekoch.

V rámci projektu je na poľskej, i na slovenskej strane naplánované:

- označenie cesty a zaujímavosti, ktoré sa na nej nachádzajú,
- rekonštrukcia pravekých: obranných stavieb, obytných objektov, hospodárskych objektov, remeselníckych dielní, poľnohospodárskych a chovateľských priestorov, aby bolo možné ukázať najdôležitejšie praveké aspekty života a hospodárstva, kultúrnu kontinuitu a spoločnú identitu oblasti na oboch stranách hranice; budú na to využité

metódy experimentálnej archeológie. Partneri spoločne vypracujú o. i. súdržný investičný program (pokračovanie skoršieho spoločného projektu) umožňujúci prezentáciu archeologických stôp spoločných dejín pohraničia.

- výstavba prvkov turistickej infraštruktúry, uľahčujúcej prístup k zaujímavostiam na ceste.
- zavedenie moderných informačných nástrojov, ako podpory pre turistov využívajúcich cestu,
- príprava a realizácia propagačných a vzdelávacích aktivít, ako aj „podujatí na ceste“
- historické rekonštrukcie.

Realizácia projektu zatriktívni a rozšíri kultúrnu, vzdelávaciu a turistickú ponuku partnerov takým spôsobom, aby vyhovovala zvyšujúcim sa požiadavkám obyvateľov a turistov (vznikne NOVÁ ZNAČKA).

Inovatívnosť projektu

Významnú úlohu zohráva inovatívnosť projektu. Riešenia naplánované v projekte majú novátorsky charakter. Vďaka projektu bude v pohraničnom území vytvorená ponuka založená na spoločnom cezhraničnom dedičstve silne zakorenenom v európskej kultúre, a taká ponuka v súčasnosti chýba. Novátorská je myšlienka využitia spoločných pradejín na budovanie súčasnej identity a riešenie problémov pohraničnej oblasti. Novátorské sú okrem iného:

- ukázanie a využitie archeologických pamiatok na oboch stranách poľsko-slovenskej hranice, aby spoločne tvorili ucelený obraz dejín,
- využitie mobilných aplikácií na popularizovanie vedomostí o praveku a navigovanie po novovzniknutej ceste,
- ukázanie archeologických pamiatok v kontexte prírodného dedičstva,
- zriadenie skanzenov a archeologických parkov: malých areálov prevekeého poľnohospodárstva a chovu zvierat (živá archeológia) v priamom susedstve múzeí v prírode,
- využitie historických rekonštrukcií a experimentálnej archeológie na turistickej cezhraničnej kultúrnej ceste.

Úlohy projektu:

1. Vytýčenie a označenie cesty, príprava a sprevádzkovanie mobilnej aplikácie.

Navrhovaná cesta sa nachádza na terénoch dostupných bezprostredne zo siete medzinárodných, štátnych, krajských a obecných komunikácií (cesty č. 992 a 993 /Poľsko/, 545 a 18 /Slovensko/ a odbočky z týchto ciest). Obce a mestá, ktorými vedie cesta: Trzcynica, Dębowiec, Wola Cieklińska, Cieklin, Stary Żmigród, Brzezowa, Krempna, Grab, Ożenna, Niżná Polianka, Zborov, Bardejov, Kapušany, Hanušovce nad Topľou. Cesta bude vytýčená pozdĺž vyhlídkovej trasy bohatej na pamiatky a historické objekty, zapísané do zoznamu

UNESCO, a miesta, ktoré sú pravekým dedičstvom. Je naplánovaná montáž cca 40 informačných tabúl v súlade s cestným zákonom, v kľúčových bodoch a smerových tabúl v oboch smeroch, ako aj montáž cca 20 informačných tabúl o ceste, umiestnených v múzeách a významnejších obciach na ceste. Informačné tabule budú špeciálne naprojektované. Bude vypracovaná a sprevádzkovaná mobilná aplikácia obsahujúca informácie o pamiatkach a archeologických lokalitách. Aplikácia prostredníctvom GPS systému presne určí miesto, na ktorom sa nachádza turista, bude prezentovať informácie o pamiatkach a archeologických lokalitách v najbližšom okolí. Archeologické pamiatky sa budú môcť hľadať aj s použitím mapy, ktorá bude integrálnou časťou aplikácie. Aplikácia presne určí, v akej vzdialenosti od objektu sa turista nachádza, sprístupní históriu objektu, snímky a opis pamiatok, ako aj archeologických reliktov. Jazykové verzie: poľská, slovenská, anglická.

2. Výstavba turistickej infraštruktúry pri atrakciách na ceste

K rozsahu úlohy patrí výstavba infraštruktúry nevyhnutnej pre cestovný ruch v priamej blízkosti atrakcií na ceste, v mieste najintenzívnejšej koncentrácie turistov: - spevnenie plochy pri účelovej ceste k hradisku v Trzcinici, - výstavba štrkových chodníkov: prístupov k turistickým atrakciám (Slovensko) - výstavba ochodze v Hanušovciach. Na prístup k turistickým atrakciám pre peších turistov budú vybudované štrkové chodníky ohraničené okruhliakmi. Ochodza bude mať drevenú konštrukciu (koly, pochôdzna plocha)

3. Rekonštrukcia prehistorických stavieb, stavieb: obytných, obchodných a remeselných dielní

V rámci úlohy budú rekonštruované praveké objekty: val, mohyla, chata (č. 1 z mladšej doby bronzovej), chata (č. 2 z raného stredoveku), metalurgická dielňa, a dielňa na vypaľovanie keramiky, hrnčiarska dielňa, kuchynský priestor a chlebová pec, prístrešky. Rekonštrukcie majú ilustrovať a ukázať podmienky remeselníckej výroby, chovu, každodenného života v praveku. Rekonštrukcie sa budú realizovať na oboch stranách hranice: v Trzcinici a v Hanušovciach nad Topľou – v susedstve zrekonštruovaných prehistorických objektov, ktoré tam už existujú a sú využívané na turistické ciele, a pri ceste vedúcej do skanzenu v Trzcinici. Rekonštrukcie sú komplementárne, tzn. samostatne ukazujú rôzne aspekty ľudskej činnosti v rôznych dobách, pritom spolu s už existujúcimi, v rámci partnerskej spolupráce skôr zrekonštruovanými pravekými objektmi zobrazujú takmer všetky oblasti ľudskej aktivity v chronologickom poriadku historických epoch: od paleolitu po raný stredovek. Sú svedectvom najsevernejších stôp pravekých vplyvov civilizačne veľmi vyspelých kultúr oblasti Jadranského mora a Balkánu. Dielne, nachádzajúce sa v prírode: na metalurgiu, keramiku, na pečenie chleba – budú využívané na ukážky pravekého remesla.

4. Príprava, realizácia a sprístupnenie archeologickej expozície návštevníkom

V suteréne kaštieľa v Hanušovciach nad Topľou bude pripravená a návštevníkom sprístupnená expozícia venovaná praveku východnej časti Západných Karpát. V tejto expozícii budú prezentované pamiatky odkryté pri vykopávkach realizovaných slovenskými a poľskými archeológmi na oboch stranách hranice. Prezentované budú pamiatky od staršej

doby kamennej po raný stredovek. V praveku, a najmä v dobe kamennej a bronzovej, ako aj v mladšej dobe železnej a v laténskom období, bolo súčasné poľsko-slovenské pohraničie vo východnej časti Západných Karpát veľmi vyspelým civilizačným centrom, silne prepojeným s kultúrami Jadranského mora a anatolsko-balkánskymi kultúrami. Expozícia pozostáva z dvoch základných častí: samotnej odbornej expozície a edukačných/oddychových priestorov s edukačno-premietacou miestnosťou a interaktívnou miestnosťou. Úvodný scenár expozície predpokladá tematické usporiadanie výstavy s naratívnyimi prvkami. Pamiatky ilustrujú: zmeny prostredia, spôsoby získavania stravy, osadníctvo, odevy, ozdoby, výzbroj, výrobu, výmenu a obchod, kult, umenie. Okrem archeologických pamiatok sa na výstave budú nachádzať rekonštrukcie, makety, počítačové animácie a figuríny ľudí v životnej veľkosti z rôznych dôb. Priestor expozície bude moderne zariadený. Na prezentáciu pamiatok budú použité vitríny a expozičný nábytok. V expozícii budú použité multimediálne zariadenia, bude nainštalované špeciálne osvetlenie, systémy zaisťujúce bezpečnosť exponátov a návštevníkov. Expozícia bude prispôbena potrebám zdravotne postihnutých osôb.

5. Výstavba infraštruktúry na vzdelávacie ciele; vzdelávacie a kultúrne aktivity: „podujatia na ceste“.

Na slovenskej strane to znamená:

- zriadenie malých ukázkových/experimentálnych areálov na pestovanie pravekých rastlín (obilie bylinky). Malé areály na pestovanie rastlín, s celkovou plochou 200 m², budú vytýčené v počte nevyhnutnom na pestovanie 10 základných odrôd obilia a bylín pestovaných v praveku (o. i. *Triticum spelta*, *Triticum aestivum*, *Hordeum vulgare*, *Avena spec.*, *Bromus spec.*, *Rubiaceae*).
- príprava a realizácia „podujatí na ceste“, ako aj vzdelávacích a kultúrnych aktivít. Aktivity v rámci úlohy budú realizované na oboch stranách poľsko-slovenskej hranice. „Podujatia na ceste“ sú cyklické akcie, ktoré budú organizované v rôznych miestach na ceste na zvýšenie jej atraktívnosti. Budú to ukážky dávnych bojových techník, remesla, kultových praktík – realizované odborníkmi na takéto aktivity. Vzdelávacie a kultúrne aktivity sa budú pravidelne realizovať na miestach považovaných za najväčšie atrakcie cesty, ktoré budú vybavené vhodnou architektúrou. Kultúrne vzdelávanie bude spojené so vzdelávaním z oblasti prírodovedy.

Cieľové skupiny:

Cieľovou skupinou sú turisti, ktorí majú záujem o kultúrny turizmus (poznávacia turistika a navštevovanie múzeí), ktorých cieľom je cestovať a spoznávať miesta, predmety hmotnej a duchovnej kultúry, ako aj aktivity, ktoré autentickým spôsobom predstavujú dejiny a kultúrne hodnoty, dávne a súčasné. Regionálne a miestne cestovné kancelárie majú záujem o dodatočnú ponuku trávenia voľného času v atraktívnom múzejnom priestore. Múzejná vzdelávacia ponuka musí vychádzať v ústrety potrebám súvisiacim s kultúrnym vzdelávaním, výukou regionálnych dejín pre žiakov na každej úrovni vzdelávania. Ponuka bude zameraná

na účastníkov letných denných táborov a škôl v prírode usporiadaných v pohraničnom regióne.

Projekt: Živá archeológia ako jedinečný produkt kultúrneho turizmu Karpát

Partner P1 – Krajské múzeum v Prešove

	Pôvodné	Upravené
Trvanie projektu	Február 2017 – október 2018 - 21 mesiacov	Apríl 2017 - október 2018 - reálne 19 mesiacov
Rozpočet projektu Partnera 1	674 592,62	660 250
Oprávnené náklady		
Neoprávnené náklady	0	14 344 Náklady na externých expertov
ERDF (85%)	573 403,59	561 212
SR (10 %)	67 459,26	66 025
Vlastný vklad (5%)	33 729,63	33 013